(143. l.) a kanizsai „certi milites“ kapitánya és waywodája: Hollosy János és Kwrthös János, Lipparth Zsigmond viczekapitány nevében, az követelik, „ut comitatus primum de restauratione Munitionis seu parietis Kanisae deinde reformatione eiusdem Castri: lignis *palankffa* dictis, item pro usu foci Vigilum ,*Warthaffa* appellatis et administrationem Victualium, primo quoque tempore provideat, ne milites eisdem necessitatibus compulsi excurrere cogantur“. A kívánság ügyében, „de conventione lignorum . . . *Palankffa* dictorum: item lignorum usui foci Vigilum *Warthaffa* appellatorum“ (146. l.), az 1598. feria quarta p. post Fest. S. Epiphan. tartott közgyűlés azt határozza, hogy minden egyes hátralékban levő porta és nemesi curia után egy szekér fát szolgáltassanak be Kanizsára, vagy ha a szállítás nagyobb nehézséggel járna, Pál-fordulatig azt 32 dénárral váltsák meg. Ugyanezt a rendeletet megismétlik az 1598. feria quinta p. post Fest. B. Luciae tartott ülésen (177. l.), majd a következő év elején (fer. quarta p. post Fest. S. Epiph.) ezt a végzést hozzák (183. l.): „Qui ligna *Warthaffa* pro usu foci Vigilum non praestitissent et non convexissent poena duodecim flor. mulctabuntur“. *A palánkfára* az OklSz.-ban nincs, a *vártafára* 1751-ből van adat.

Némi jelentőséget adhat ezeknek a maradványoknak, hogy olyan területről valók, a honnan nyelvemlékeink és régibb nyomtatványaink nem igen vannak, úgy hogy ezek híján bennök bizonyos tanúságra tehetünk szert a nyugati vagy éppen a göcseji nyelvjárás akkori állapotára nézve. PAIS DEZSŐ.

KÜLÖNFÉLÉK.

A tárgyas igeragozás. Ezen a czímen válaszol SIMONYI ZSIGMOND a Nyelvőr legutóbbi füzetében (lásd XLII. 86) azon jegyzetemre, a melyet a Magyar Nyelvben most folyó értekezésem első közleményéhez írtam (I. IX. 1). Soraira ezt felelem.

Az elmult téli félévben a budapesti kir. tud. egyetemen „Legrégibb nyelvemlékeink olvasása“ czímű előadást tartottam. Az előadás bevezetésekép elmondtam, hogy azok a változások, a melyek nyelvünket a finn-ugor, illetőleg az ugor alapnyelvből való kiválása óta külön életében érték, időrendi tekintetben kétfélék. Vagy nyelvtörténetelőttiek, az az olyanok, a melyek a nyelvtörténeti kor kezdetén már végre voltak hajtva, vagy már nyelvünk történeti korába esnek.

Amde sok változás akkor, midőn a magyar nyelvnek írott emlékekkel igazolható kora kezdődik, befejezéséhez közeledett, mások éppen hogy megkezdődtek, ismét mások, hogy úgy mondjam, delelőjükön állottak. Van tehát a változásoknak egy harmadik faja is, s hang- és alaktani változásainknak egy igen tekintélyes része ebbe a csoportba tartozik. Az alaktan köréből például a tárgyas igeragozásra hivatkoztam. Kifejtettem, hogy mai alakjában hosszas történet előtti és a nyelvtörténeti korba eső változások eredménye. Lényegében egyeredetű a birtokos személyragozással s egy alakjában sincs a tő és a cselekvő személy ragja közt tárgyra mutató *j* elem. Erre egyebek közt a legfontosabb bizonyiték a jelentő mód mult idején kívül, a hol nincs *j* (*adtam, adtad* stb.), az a körülmény, hogy vannak nyelvjárások, a hol a jelen idejű *várjuk*-féle alak is *j* nélkül hangzik, tehát így: *szabuk, kapuk, verük* (= szabjuk, kapjuk, verjük).

Mivel pedig *adja, adják* helyett sok helyen *adi, adik*-ot mondanak, vannak olyan nyelvjárások, a melyek az egész tárgyas jelent *j* nélkül használják, tehát így: *adom, adod, adi, aduk, aditok, adik.*

Az előadás után beszéltem e kérdésről Simonyi Zsigmond-dal is, a kinek ugyanabban az időtájban vannak az egyetemen órái, mint nekem. Elmondtam azt is, hogy e tárgyról dolgozatot irok s a NyT. közgyűlésén fel fogom olvasni (a M. Ny. deczemberi füzete boritéklapján jelezve is volt felolvasásom tárgya).

Ily előzmények után nagy meglepetésemre a Nyr. januári számában Simonyi Zs. tollából egy czikk jelent meg, melynek főgondolata az, hogy *verük, aduk* (= verjük, adjuk) eredetibb alak; ez volt az én előadásom sarkköve is. Simonyi azt állítja, hogy ő e gondolatra magától jött rá, s ezt azzal is támogatja, hogy azokat az értekezéseket, a melyekben e fontos nyelvjárási alakok közölve vannak, ő maga adta sajtó alá. Ilyen okoskodással akár azt is be lehetne bizonyítani, hogy a *verük, aduk*-féle alakok eredetibb voltának a gondolata azoktól a kutatóktól való, a kik ez alakokat irodalmunkban először közölték. Mindebből pedig csak az következik, hogy ha már egyszer Simonyi elibém vágott, vagy, a mint ő magát kifejezi, „érdekesnek tartotta, hogy velem egyidejűleg" mondja el nézeteit, hát akkor ám legyen az első közlés dicsősége az övé, de a gondolat elsőbbsége akkor is az enyém marad, a ki azt az egyetemen nálánál hamarabb hirdettem. Ennyit — lehet, egyelőre — az ügy személyi oldaláról.

A mi Simonyi tárgyi megjegyzéseit illeti, ezekről most bővebben nem irok. Az én felfogásom a nyelvemlékek adatairól az uralkodó felfogástól lényegesen eltérő, épp azért hiszem, hogy most folyó értekezésem befejezése után eredményeimhez többen hozzá fognak szólni s én akkor együttesen válaszolhatok. Addig higgye Simonyi nyugodtan, hogy a nyelvemlékek tulon-túl tele vannak tollhibákkal, hogy én ezeket könnyedén tényekül s nem hibákul fogadom el stb. Egyelőre még abban a hitében is meg kell hagynom, hogy az illeszkedés a legősibb igealakokban már a finn-ugor korban megvolt. Értekezésem harmadik részében úgyis szó van erről, ismétlésekbe nem bocsátkozom. Két apróságot azonban már most is megemlítek. Az egyik az illeszkedés körébe tartozik. Szerintem *hatvan, nyolczvan* valaha a magyarban **hatven*, **nyolczven*-nak hangzott, s az illeszkedett forma a nyelvtörténeti korban keletkezett. E mellett felhoztam a DöbrC. *nolcven* adatát. Simonyi ezt toll- vagy sajtóhibának nézi. A DöbrC. eredeti kéziratában is így van; egyébként is tudva azt, hogy a rokonnyelvekben a magyar *-van, ven*-nek megfelelő szó csak magashangú, nyilvánvaló, hogy valaha ez a szó a magyarban is magashangú volt.

Másik megjegyzésem Simonyinak arra a tanácsára vonatkozik, „hogy nem kell minden ötletet leírni, mert hol vennénk annyi papirost!" Igaza van; mi, kiknek nem áll saját lapunk rendelkezésünkre, nem is irhatjuk le különféle álneveken minden ötletünket, meg azután ötleteinkkel szemben van némi önkritikánk is. A Nyelvőr szerkesztője azonban számtalanszor, így a *Kombináló szóalkotással, Egy elveszett magyar hangról* és *A göröngyről* szóló fejtegetésével, — hogy csak kirívó eseteket említsünk — megbarátkoztatott bennünket azzal a gondolattal, hogy neki — sok a papirosa.

Melich János.